

הלכות תפילין בזכח

צג

בב אבל אם אין ברצועות של התפילין של ראש בארזן כדי שיהיו מושלשלין לפניו אפילו מעט פסולין^{קכ} מפני שזה נזכר בגמרא^{קכ}:

בג תפילין של ראש טוב להיותם גלויים ונראים^{קכד} כמו שנאמר^{קכה} וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ודרשו ר"ל^{קכז} אלו תפילין שבראש ולכן יש לזהר שלא לכסות לגמרי את התפילין של ראש במלית גדול רק שתהא מגולה קצת^{קכח}:

בד אבל תלמוד בפני רבו^{קכט} אין דרך ארץ לגלות התפילין של ראש בפניו^{קל} שלא ישוה עצמו לרבו^{קלא} ונראה כעוות פנים שהתפילין הן דרך כבוד כמו שאמר הכתוב וראו כל וגו'.

במה דברים אמורים שלובש תפילין כל היום^{קלב} שלא בשעת קריאת שמע ותפלה ראו מחוי כוההרא אם מגלה אותן בפני רבו כיון דרוב העולם אין נזהגין להניח תפילין כל היום אבל בשעת קריאת שמע ותפלה כיון דהכל מנחין תפילין או אין כאן יוהרא כלל ומותר לגלותן בפני רבו.

כח דין הליצת התפילין וכו' סעיפים:

א אסור להסיה דעתו מהתפילין^א כל זמן שהן עליו^ב אפילו רגע אחד קל וחומר מציין מה ציין שאין בו אלא אוכרה אחת אמרה תורה: והיה על מצחו תמיד שלא יסח דעתו ממנו תפילין שיש בהן אוכרות הרבה על אחת כמה וכמה.

ואינו נקרא היסח הדעת אלא כשעומד בשחוק או בקלות ראשו^ג (או שמטרוד דעתו כל כך לצרכי הגוף^ד ער שלבבו פונה מיראת שמים^ה מחמת טרדתו) אבל כשעומד ביראה ומתעסק בצרכיו^ו אף על פי שעוסק במלאכתו ובאומנתו ואין דעתו על התפילין ממש אין זה נקרא היסח הדעת שאם לא כן אף יכול כל אדם לילך בתפילין כל היום.

ומכל מקום מצוה מן המובחר שלא להסיה דעתו מהן כלל^ז וזאת בשעת תלמוד תורה^ח ובתפילה י"ח:

ב חייב אדם למשמש בתפילין בכל שעה ושעה^א דהיינו בכל פעם שנוכר בהם^ב חייב למשמש בהם^ג שעל ידו כך נזכר עליהם תדיר ולא יגיע לידו היסח הדעת גמור

כח. רא"ש הלכות תפילין סי' כא. מור סי' מד. מ"א סי' מד
מ"ק ב. וז"ל בסידור שם. וראה גם לקמן סי' מד. ועו'
לק"ש ח"י" ע' 151 ואילך. רש"ת שיעורים (שבת) ע' רלב
ואילך.
ה. כן נמשע ברוב"ם הלכות תפילין פ"ד ה"ג וטור ושורע
סי' דח סעיף ט ע"ש במ"א סי' ק"א וסי' יב.
ו. משמעות הרב רבינו יונה ורא"ש.
ז. רבינו יונה ורא"ש שם.
ח. בי"ח סוף סי' מד. מ"א סי' מד ס"ב.
ט. האר"י בפע"ח שער התפילין פ"י ובשער המונות הרוש
התפילין דרוש ה. וז"ל בסידור שם.
י. רבה בר הונא שם.
יא. מ"א סי' א (ע"י בי"ח, וט"ז וט"א סי' מד, ובתא לק"מ
מ"ש ה"מ ט"ז סי' רב).
יב. וז"ל בסידור ר"ה אמור להסיה: ושם: שעל"י ידא נזכר
על האוכרות שבדם ויזכור את ה' לשעבר לו הלב
המוח ולא יזכור לידו המס הדעת גמור.

קכב מ"א ס"ק יט.
קכג מנחות לה, ב.
קכד ארחת חיים הלכות תפילין סי' יג. שו"ע ולבוש סי' א.
קכז דברים ב, י.
קכח מנחות שם.
קכט מ"א סי' ח ס"ק ג.
קלא ארחת חיים הלכות תפילין סי' כו בשם רב הליא
גאון ש"ע שם.
קלט ראה גם לקמן סי' לב סס"ב. סי' לח ס"י.
קכ ארחת חיים שם.
קכא דרכי משה. ה"א סוף יא.
סימנו כח
א. רבה בר הונא מנחות לו, ב. רמב"ם הל' תפילין פ"ד ה"ד.
ב. וז"ל בסידור ר"ה אמור להסיה.
ג. שמות כח, לה.
ד. הרב רבינו יונה ברכות כג, ב. דא"ש ברכות פ"ג סי'

הלכות תפילין כה

צד

וימשמש בשל יד תחילה¹¹ ואחר כך בשל ראש שלא להעביר על המצוה שהשל יד סמוכה לו למשמשו יותר מהשל ראש¹².

ואינו חייב למשמש בהן בשעת התפלה שאז אין לחוש שיכובא לרדי היסה הדעת גמור שהוא שהוק וקלות ראש¹³ ואף על פי כן טוב שימשמש בהן כדי שיהיה דעתו עליהן ממש שהו מצוה מן המוכרח¹⁴.

ומנהג יפה למשמש בתפילין כשמוזכר מצותן בקריאת שמע¹⁵ ומשמש בשל יד¹⁶ כשאומר וקשרתם לאות על ירך ובשל ראש כשאומר והיו למוטפות בין עיניך¹⁷:

ג. כשהלחין תפילין צריך להלחין של ראש תחילה¹⁸ שאם יהלחין של יד תחלה נמצאת מונחת עליו תפילין של ראש בלבדה והתורה אמרה¹⁹ והיו למוטפות בין עיניך ודרשו חכמים כל זמן שבין עיניך יהיו שתיים שלכך נאמר והיו²⁰ שהוא לשון רבים ולא נאמר וקשרתם לאות על ירך ולמוטפות וכו'²¹:

ד. על פי הקבלה²² צריך להלחין של ראש מעומד כמו שהנחתה הוא מעומד²³ וכן הכריכות של אצבע²⁴ אבל תפילין של יד שהנחתה הוא מיושב על פי הקבלה חליצתה ג"כ מיושב²⁵ ולמנהגינו שהנחת תפילין של יד היא גם כן מעומד (יכול²⁶) לחלצה ג"כ מעומד²⁷:

ה. יש מהחכמים²⁸ שהיו נוהגין לחלחין תפילין של ראש ביד שמאל שהוא יד כחה²⁹ כדי להראות שקשה עליו חליצתן³⁰ מפני שמצותן כל היום אלא שמפני שאין לנו גוף נקי אנו חולצין מיד אחר התפלה:

ו. יש שהיו נוהגין מטעם הירוע להם³¹ לחלחין תפילין של ראש קודם שמסיר הרצועה מהאצבע ויש נוהגין מטעם הירוע להם³² להסיר הרצועה מקודם:

ז. כשמקפלאן יא יכרך הרצועות על הבתים³³ אלא על הצדדים³⁴ (ואינו דומה למטפחת שכורכין על הספר תורה³⁵ מפני שהמטפחת נעשית שומר להספר תורה ומשמשה אליו

כד כ"י בשם מערכת האלקות. שער הכוונות דרוש התפילין סוף דרוש ה. ש"ע סעף ב.
כה כדלעיל סי' כה סכ"ז.
כו נגד ומצוה. מ"א ס"ק ג.
כז מ"א שם כשם כתבי האר"י (שער הכוונות שם)
כח בקוץ השלחן הנזה: צריך. וראה חקר הלכות ח"ה לה. ב.
כט מ"א שם.
ל מר"ש מלוכלך דבן של השליח (מוכח בהגדת השליח) בעמק הברכה. ח"ב סי' מו. שליח מסכת חולין).
לא כדלעיל רס"ז כו.
לב עמק הברכה ושליח שם. מובא במ"א ס"ק ג.
לג מ"א ס"ק ב בשם גליא דויא [כן הוא הגירסא במ"א בדפוסים ישנים, ע"י בבאר הושב ס"ק ב].
לד האר"י (ראה הגדת הרב שמאל ושל כשער הכוונות דרוש התפילין סוף דרוש ה).
לה מ"א ס"ק ד בשם גלי ריזא.
לו מ"א שם. באר הושב ס"ק ד.
לז מ"א שם.

יג רבינו אליהו בתוס' יומא לג, ב ד"ה עכור. תוס' מנחת לך, א ד"ה וקשרתם. רא"ש הלכות תפילין סי' מו. מור וש"ע סעף א.
יד לבוש סעף א.
טו מ"א סי' כד ס"ק ב.
טז ביח סוף סי' מד. מ"א שם, וכדלעיל סוף סעף א. וע"י העני"ב (ירושל' ח"ה ע' קלה.
יז שו"ת דרביש ח"ב סי' תפו (הובא בב"י סי' כד ד"ה דרוב"ש).
יח הרב רבינו יונה בספר היראה. מור סוף סי' סא. וראה גם לקמן סי' סא סכ"ד.
יט וראה אנ"ק ח"ה ע' רסה: 'מנהג הב"ד שבפמק פותח את דרך גו' נוגעים בתש"י ואח"כ בתש"י. יש נוהגים לנעו ע"י רצועת התפילין ולנשקה". וכן' המנהגים – בח"ד ע' 10: "באמירת יוצר אור ממשמשין בתש"י ובאמירת וברא הושך בתש"י". וראה מנהגו מלק' ע' 16.
כ ברייתא מנחות שם.
כא רב הונא שם.
כב רש"י שם.
כג קצם חמודות הלכות תפילין סי' מו אות א.

הלכות תפילין כחכמ

בכריכה זו לכן אין כאן נגאי כלל לספר תורה בכריכה זו ואררבה זהו כבודה משא"כ הרצועות שאינם משמשים כלום להכתים בכריכה זו).

ויש נדהגין²² לכוּרכן ככנפים על שם כנפי יונה²³.

וכשכוּרכן²⁴ על צדדי התפילין צריך לאחוז התפילין בידו ולגלול הרצועה עליהן ולא לאחוז הרצועה בידו ולגלול התפילין לתוכה²⁵ שמוטב שתגלול הרצועה ממה שיתגללו התפילין²⁶:

ח כשמניחן בתיק צריך ליהרר להניחן בענין שכשיבא ליטולן משם ללבושן לא יוכל לפגוע בשל ראש החילה²⁷ כדי שלא יצטרך לעבור על המצוה ללבוש של יד החילה²⁸ ולכן מן הראוי היה להניחן בכיס צד וארוך²⁹ של ראש מלמטה ועליו של יד שכשיבא ליטולן יפגע תחלה בשל יד המונח למעלה שאין איסור מן הדין במה שהשל יד מונח על גבי של ראש א"פ³⁰ שהשל ראש קדושתו המורה מהשל יד³¹ הואיל ומ"מ שניהם דבר אחד שהפרשיות הכתובות בזה כתובות בזה.

אלא שאנע"כ יש שנהגו³² שלא להניחן בכיס אחר זה על גבי זה אלא בשני כיסין זה אצל זה אלא שהשל יד יהא מונח קצת לצד מעלה שאם יהיו מונחים בשוה יצטרך לפעמים לעבור על המצוה דהיינו אם יבא השל ראש מוזמן לפניו תחלה נגד יד ימינו שנטול בה התפילין יצטרך לעבור עליו וליטול השל יד³³ אבל כשהשל יד הוא קצת לצד מעלה אין כאן מעבור על המצוה שהרי השל יד סמוך לו יותר³⁴.

ונהגו לסמן הכיסים איזה לשל ראש ואיזה לשל יד³⁵ שכיון שהשל ראש קדושתו המורה אסור לשנות אח"כ הכיס שלו ליתן בו השל יד אלא א"כ התנה בתחילה כמו שיתבאר³⁶:

ט כשנטול התפילין מהתיק לא ינערם מן התיק אלא יטולן בידו מתוכו³⁷:

י מנהג חכמים לנשק התפילין בשעת לבישתן ובשעת חליצתן³⁸:

כמ וכו סעיף אחר:

יא אין לברך שום ברכה כשהולין תפילין³⁹ אפילו חולצין ערב שבת בין השמשות⁴⁰ שאז חייב הוא לחלצני⁴¹ ששבת יוים טוב לאו זמן תפילין הוא וכשמניחן עליו לשם מצוה

מח ט"ז סי' כה ס"ק י.
מט ע"י ב"י.
נ מ"א שם.
נא לקמן סי' מב סעיף ד.
נב ספר חסידים סי' רע"ג. כמה משה סוף סי' י"ב. מ"א סוף ס"ק ד.
נג הרב דוד אברדהום בשם גאון. אריות חיים הלכות תפילין סוף סי' י"א.

סימן כט

א הבינו חס' בחוס' מנחות ל"ג, ב ד"ה ושמרת. דא"ש הלכות תפילין סי' מו.
ב דא"ש שם.
ג וראה סרור ד"ה אין להניח: צריך לחלצן לפני השקיעה, זמן מה קודם שפרליקין הניחות בערב שבת. וראה לקמן סי' ל"ב וש"נ.
ד ל"ב וש"נ.

לח מנורת המאור ל"ה ישראל אלמקת פרק התפלה. ספר הנספח פ"ד הובא במנחת משה סימן כו. מ"א שם.
לט נע"י שבת מ"א.
מ א"ל וזמא ס"ק ה.
מא א"ל וזמא שם. מ"א שם.
מב ע"י ס"י קטן סעיף ה.
מג רבא וזמא לג, ב. ופירוש רבינו חננאל שם (כשם רב דא"י גאון). מובא בתוס' ישנים שם ד"ה עיבורי דרעא (וראה תוס' שם). תוס' מנחות ל"ג, א ד"ה וקשרתם. אור זרוע ח"א סי' תקפ. רא"ש הלכות תפילין סי' מו. מור וש"ע ולבוש סעיף ב.
מד ראה לעיל סי' כה ס"ב.
מה ב"ח. ט"ז סי' כה ס"ק י.
מו שו"ע סי' מב סעיף א. וראה גם לעיל סי' כה ס"ד וש"ע.
מז מ"א ס"ק ד.